

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

Izpitna pola 2

Razčlemba izhodiščnega besedila

Torek, 31. maj 2011 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.

Kandidat dobi konceptni list in ocenjevalni obrazec.

Priloga z neumetnostnim besedilom je na perforiranem listu, ki ga kandidat pazljivo iztrga.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec). Svojo šifro vpišite tudi na konceptni list.

Izpitna pola vsebuje 26 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 120. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo, vendar ne samo z velikimi tiskanimi črkami. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami. Pazite na slovnično in pravopisno pravilnost odgovorov (možnost odbitnih točk zaradi jezikovnih napak). Osnutek zadnje naloge, ki ga lahko napišete na konceptni list, se pri ocenjevanju ne upošteva.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani.

[illegible]

PRILOGA K IZPITNI POLI 2 (M111-103-1-2)

Kultura

Neznani Linhart

Pred dvanajstimi dnevi je bil po naključju odkrit neznan Linhartov portret, ki ga hrani Avstrijska nacionalna knjižnica na Dunaju.

DRAGAN BOŽIČ

1. Bil je v nedeljo popoldne, 7. februarja letos, dan pred kulturnim praznikom, v sobici v naši stari hiši v Avčah ob Soči. V njej ni veliko pohištva: postelja, omara in pisalna miza, na kateri stoji star računalnik. Na eni od sten visita sliki enega od mlinov ob potoku Avšček in jadrnice na morju. Pogled skozi edino okno sega do zasneženih vrhov Julijcev in modrega neba nad njimi.

Zbirka portretov v Slikovnem arhivu Avstrijske nacionalne knjižnice na Dunaju

2. Čeprav sem imel v načrtu nekaj drugega, sem sklenil najprej preveriti, ali v Avstrijski nacionalni knjižnici na Dunaju res ni zbirke portretov znanih Kranjcev, večinoma bakrorezov, ki jih je cesarjevi knjižnici na Dunaju izročil baron Jožef Kalasanc Erberg (1771–1843) iz Dola pri Ljubljani. Predvsem me je zanimal portret barona Žige Zoisa.

O Zoisu sem v zadnjem letu odkril, da je bil somecen najpomembnejšega dela o ribah 18. stoletja.

3. Po kratkem brskanju sem ugotovil, da v sklopu knjižnice deluje Slikovni arhiv, ki je lani zaključil triletni projekt digitalizacije zbirke portretov, ki šteje nič manj kot 200.000 kosov. Začetki zbirke segajo v čas avstrijskega cesarja Franca I. (1768–1835), ki je politične zadeve prepustil kanclerju Metternichu, sam pa se posvečal botaniki, vrtnarstvu ter zbiranju knjig in grafik. Cesar je obsežno zbirko portretov razdelil na dva dela. V prvem so bile upodobitve vladarjev in evropskega plemstva, v drugem pa portreti drugih oseb, razvrščenih po poklicih in službah. Kako velikopotezen je lahko bil pri svojem zbiranju, priča podatek, da si je 1828. leta privoščil nakup zbirke švicarskega pastora, pesnika in pisatelja

Johanna Casparja Lavaterja, ki je obsegala 22.300 listov. Za primerjavo: zbirka portretov v Grafičnem kabinetu Narodnega muzeja Slovenije obsega vsega 2.100 upodobitev domačih in tujih osebnosti, ki so živele v času od antike do zgodnjega dvajsetega stoletja.

Nepričakovano odkritje neznanega Linhartovega portreta

4. Odločil sem se za hitro iskanje po digitalni zbirki portretov in v okence vpisal priimek Zois. Po kliku na gumb IŠČI se je pokazal znani portret barona Žige Zoisa na vozičku, ki ga je sam skonstruiral. Izbira Valvasor je dala poleg znanega portreta polihistorja Janeza Vajkarda še dva portreta meni neznanega Hieronima Valvasorja. Potem pa sem, sam ne vem, zakaj, vpisal še Linhart. Pokazale so se štiri sličice, in sicer trije portreti zdravnika dr. Karla

Linharta, ki je v 19. stoletju delal v vodnem zdravilišču Brunnbad na Dunaju, in portret Antona Tomaža Linhart. Ampak ne tista splošno znana in velikokrat

Nedavno odkriti portret razsvetljenca, zgodovinarja in dramatika Antona Tomaža Linhart (1756–1795). Okrog osemkrat osem centimetrov velika risba s tušem je delo še neznanega slikarja. Nastala je verjetno okrog leta 1800. Hrani jo Slikovni arhiv Avstrijske nacionalne knjižnice na Dunaju.

objavljena silhueta, ki je kot frontispic izšla v pesniškem zborniku Blumen aus Krain, natisnjenem leta 1781 v Ljubljani, temveč portret mladega moža z glavo, rahlo zasukano v levo. Lahko si mislite, da je bilo moje presenečenje veliko. Kdo bi pričakoval, da bomo 215 let po

Linhartovi smrti spoznali njegov obraz?

Serija portretov, namenjena izdelavi medalj

5. Kustos Slikovnega arhiva Patrick Poch mi je sporočil, da meri s tušem naslikana risba približno osem krat osem centimetrov. Zabeležena je že v prvem listkovnem katalogu zbirke portretov cesarja Franca I. iz časa okrog 1820.

V zbirki je še precej enako velikih in na enak način oblikovanih portretov različnih evropskih osebnosti 18. stoletja. Kdo jih je naslikal in kdaj, še ni znano. Umetnostni zgodovinar Andrej Smrekar iz narodne galerije v Ljubljani pa me je opozoril, da oblika portreta z dvojno krožnico in napisi ob njej ter sivo tonirana površina kroga, ki jo ima večina portretov, dajeta misliti, da gre za medaljerske predloge.

Nadaljnja preučevanja bodo pokazala, ali so bile na podlagi te serije risb v resnici izdelane medalje.

Linhartovo silhueto, objavljeno kot frontispic v pesniškem zborniku *Blumen aus Krain* (Cvetje s kranjskega), je izdelal graški bakrorezec Johann Veit Kauperz. Izvod, ki ga hrani knjižnica Narodnega muzeja Slovenije v Ljubljani, je fotografiral Tomaž Lauko.

Slikar in grafik Božidar Jakac se je pri izdelavi svojega portreta Antona Tomaža Linharta posvetoval z literarnimi zgodovinarji. S sepijo narejeno risbo hrani Mestni muzej Radovljica. Fotografiral jo je Miran Kambič.

frontispic – podoba in okraski na naslovni ali prednaslovni strani v knjigi
sepija – slikarska tehnika, pri kateri se uporablja kreda ali tinktura iz barvila, ki se pridobiva iz izločka črnilne žleze sipe

(Prirejeno po:
Dragan in Zoran Božič,
Neznani in zamolčani
Linhart,
Gorenjski glas,
19. februarja 2010.)

Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. V katerih okoliščinah je nastalo izhodiščno besedilo? Dopolnite povedi z manjkajočimi podatki.

Avtor izhodiščnega besedila je _____. Objavljeno je bilo v _____ 19. februarja 2010. Povod za nastanek besedila je bilo _____, ki se nahaja v _____.

(2 točki)

2. Zakaj je bilo izhodiščno besedilo objavljeno v rubriki Kultura? Odgovorite v povedi.

(3 točke)

3. O čem govori celotno izhodiščno besedilo? Obkrožite črko pred ustreznim odgovorom.

Tema izhodiščnega besedila je

A avtorstvo, nastanek in tehnika Linhartovih znanih in neznanih portretov.

B pomen odkritja Linhartove prave podobe.

C potek odkritja neznanega Linhartovega portreta.

Č portreti znanih Slovencev v Slikovnem arhivu Avstrijske nacionalne knjižnice na Dunaju.

(2 točki)

4. Kaj pomeni naslov in s katerim odstavkom izhodiščnega besedila je neposredno povezan? Odgovora zapišite na predvideni mesti.

Pomen naslova:

Odstavek izhodiščnega besedila, s katerim je neposredno povezan: _____

(3 točke)

5. Izhodiščno besedilo razčlenjujejo mednaslovi. Opazujte jih in rešite nalogi.

a) Kakšna je vloga mednaslovov v izhodiščnem besedilu? Odgovor napišite na črto.

b) Kako bi naslovili prvi odstavek, tako da bi imel mednaslov enako vlogo, kot jo imajo mednaslovi preostalih odstavkov? Svoj odgovor utemeljite, tako da dopolnite poved.

Prvi odstavek bi naslovil/-a _____

_____, saj _____

_____.

(4 točke)

6. Izhodiščno besedilo dopolnjujejo nebesedni spremljevalci pisanja. Poimenujte dva različna in določite njuno vlogo. Izpolnite preglednico.

Nebesedni spremljevalec pisanja	Vloga v izhodiščnem besedilu

(4 točke)

7. Ali so naslednje trditve v skladu z vsebino izhodiščnega besedila? Obkrožite DA ali NE.

Neznani Linhartov portret je bil odkrit po naključju. DA NE

Zadnji portret je bil odkrit več kot 200 let po Linhartovi smrti. DA NE

Enega od Linhartovih portretov je naslikal Miran Kambič. DA NE

Avstrijska nacionalna knjižnica se nahaja v Celovcu. DA NE

Zbirka portretov v Grafičnem kabinetu Narodnega muzeja Slovenije je večja od zbirke portretov v Slikovnem arhivu Avstrijske nacionalne knjižnice. DA NE

Linhartove podobe so narejene v različnih risarskih tehnikah. DA NE

(3 točke)

8. V čem se nedavno odkriti Linhartov portret razlikuje od njegovih do sedaj znanih podob? Odgovorite v povedi.

(2 točki)

9. Med katera besedila spada izhodiščno besedilo? V vsaki vrstici podčrtajte ustrezno oznako.

Besedilo je

javno/zasebno,

enogovorno/dvogovorno,

umetnostno/neumetnostno,

strokovno/publicistično/praktičnosporazumevalno.

(2 točki)

10. Ob robu izhodiščnega besedila sta razloženi besedi frontispic in sepija. Preberite njuni razlagi in rešite naloge.

- a) Katero besedilno vlogo imata obrobni razlagi besed? Podčrtajte ustrezno možnost.

vplivajnsko/predstavitveno/metajezikovno/izrazno/lepotno

- b) Zakaj sta ti besedi posebej razloženi? Podčrtajte pravilne možnosti.

Ker sta splošno/manj znana prevzeta/domača

strokovna/publicistična izraza.

- c) V izhodiščnem besedilu poiščite en primer, ki dokazuje, da avtor besedila NI strokovnjak za likovno umetnost.

(4 točke)

11. Tudi v jedrnem delu izhodiščnega besedila je več prevzetih besed.

a) Ugotovite njihov pomen v izhodiščnem besedilu, tako da na črtico pred vsako besedo zapišete črko ustrezne razlage iz desnega stolpca.

___ skonstruirati	A v nekaterih državah ministrski predsednik
___ kustos	B poznavalec mnogih področij, strok
___ mecen	C senčni obris
___ digitalizacija	Č pokrovitelj, oseba, ustanova ali organizacija, ki koga finančno podpira v zameno za predstavljanje/promocijo v javnosti
___ kancler	D senčna slika, navadno slika človeškega profila, izrezana iz temnega papirja
___ polihistor	E kdor prostovoljno gmotno podpira umetnike, znanstvenike ali umetnost, znanost; podpornik
___ silhueta	F uresničiti svoje (izvirne) zamisli, zlasti na področju tehnike
	G pretvorba v digitalno obliko zapisa
	H muzejski uslužbenec z visoko izobrazbo, ki zbira, vzdržuje in preučuje muzejske predmete
	I pretvorba analognih signalov v digitalne

b) Ali je raba tako številnih prevzetih besed glede na naslovnika ustrezna? Obkrožite ustrezno možnost in svojo izbiro utemeljite, tako da dopolnite poved.

Raba tako številnih prevzetih besed JE/NI ustrezna, saj _____

(7 točk)

12. V večini prvega odstavka izhodiščnega besedila razvija pisec temo drugače kot v preostalem besedilu. Kateri način razvijanja teme prevladuje v prvem odstavku in kateri v preostalih? Načina razvijanja teme zapišite na črto in izbiro utemeljite s poimenovanjem časovne oblike, ki je uporabljena v posameznem načinu.

Način razvijanja teme:

Časovna oblika glagolov:

(4 točke)

13. Novico o odkritju Linhartovega portreta bi lahko predstavili tudi ustno. Kako bi izgovorili podčrtane črke v izpisanih besedah? Besede vpišite na ustrezno mesto v preglednici.

krog, njej, sten, okno, imel, eno, brskanju, baron, splošno, bakrorezec

ozki e	široki e	polglasnik	ozki o	široki o

(4 točke)

14. V povedi iz izhodiščnega besedila je podčrtana beseda lahko.

Lahko si mislite, da je bilo moje presenečenje veliko.

- a) Kako bi podčrtano besedo naglasili? Obkrožite naglasno mesto.

L a h k o

- b) Kaj bi se zgodilo s pomenom podčrtane besede, če bi ji spremenili naglasno mesto? Podčrtajte ustrezno možnost in svoj odgovor utemeljite, tako da besedo uporabite v novi povedi.

Pomen besede se ne bi spremenil/bi se spremenil.

Nova poved:

(4 točke)

15. V tretjem odstavku izhodiščnega besedila je pisec uporabil besedo pričati. Preberite njen slovarski sestavek in rešite naloge.

pričati -am nedov. (i î) **1.** *pripovedovati na sodišču, kar se ve o kom, čem:* nihče ni hotel pričati, čeprav so videli nesrečo; moral bo pričati; ožjim sorodnikom ni treba pričati; pričati proti komu; pričati za koga, zoper koga / pričati za prijateljevo nedolžnost ♦ jur. krivo pričati **2.** nav. 3. os. *biti izraz, znamenje česa:* urejena kmetija priča o dobrem gospodarjenju; pohištvo v sobi je pričalo o preprostem okusu / bledica na njenem obrazu priča, da ni zdrava; pisani gozdovi pričajo, da je prišla jesen // star. *izpovedovati, izražati:* pričati ljubezen do dekleta; v pesmih priča njegovo čast in slavo • knjiž. pričati resnico z življenjem, ravnanjem jo potrjevati **3.** zastar. *govoriti, pripovedovati:* o tem so mi pričali prijatelji; kakor se priča, so bili ti kraji že zgodaj naseljeni / o tem dogodku pričajo zgodovinske knjige

- a) Koliko pomenov ima beseda pričati in v katerem pomenu je rabljena v izhodiščnem besedilu? Odgovor zapišite na predvideni mesti.

Število pomenov: _____

Številka pomena, v katerem je beseda rabljena v izhodiščnem besedilu: _____

- b) Besedo uporabite v novi povedi, tako da boste ponazorili njeno strokovno rabo.

- c) V katero besedno vrsto spada beseda pričati in po katerem podatku iz slovarskega sestavka ste to ugotovili? Dopolnite poved.

Beseda pričati je glede na besedno vrsto _____, kar nam pove
podatek _____.

(5 točk)

16. Opazujte glagolski naklon v izpisani povedi in rešite nalogi.

Kdo bi pričakoval, da bomo 215 let po Linhartovi smrti spoznali njegov obraz?

- a) V povedi sta glagolski obliki v različnih naklonih. Obkrožite ustrezno možnost.

A Prva glagolska oblika je v velelnem naklonu, druga pa v povednem.

B Prva glagolska oblika je v pogojnem naklonu, druga pa v povednem.

C Prva glagolska oblika je v povednem naklonu, druga pa v pogojnem.

- b) Vprašalno poved pretvorite v pripovedno, tako da bo njen pomen v skladu z izhodiščnim besedilom. V njej obe glagolski obliki uporabite v povednem naklonu. Poved zapišite na črto.

(4 točke)

17. V tretjem odstavku izhodiščnega besedila je uporabljenih precej števnikov. Opazujte jih in rešite nalogi.

a) Z besedo zapisana števila zapišite s števki, s števki zapisana števila pa z besedami.

dvajsetega (stoletja) _____

dva (dela) _____

prvi (del) _____

200.000 (listov) _____

1828. (leta) _____

22.300 (listov) _____

b) Katere števnik je tvorec uporabil? Obkrožite črko pred pravilnim odgovorom.

A Glavne, vrstilne in množilne.

B Glavne in vrstilne.

C Glavne in množilne.

Č Vrstilne in ločilne.

(4 točke)

18. V izhodiščnem besedilu so zapisane tudi spodnje tvorjenke. Zapišite njihovo skladenjsko podstavo in ugotovite, po katerem besedotvornem načinu so nastale.

Tvorjenka	Skladenjska podstava	Besedotvorni način
prepustiti		
bakrorez		
knjižnica		

(6 točk)

19. Ali je raba velike začetnice v izpisanih večbesednih lastnih imenih pravilna? Obkrožite DA ali NE. Svojo izbiro utemeljite, tako da napačno zapisana imena popravite in v celoti zapišete na ustrezno črto.

Johann caspar Lavater DA NE _____

Avstrijska nacionalna knjižnica DA NE _____

Cvetje s kranjskega DA NE _____

Slikovni arhiv DA NE _____

narodna galerija v Ljubljani DA NE _____

Dol pri Ljubljani DA NE _____

(5 točk)

20. Avtor izhodiščnega besedila je pojasnila o Linhartovem portretu poiskal pri strokovnjakih. Katero vrsto poročanega govora je uporabil v izpisani povedi iz petega odstavka? Podčrtajte ustrezno možnost in svojo izbiro utemeljite, tako da poved zapišete v drugi vrsti poročanega govora.

Kustos Slikovnega arhiva Patrick Poch mi je sporočil, da meri s tušem naslikana risba približno osem krat osem centimetrov.

Izpisana poved je v p r e m e m / o d v i s n e m g o v o r u .

Zapis povedi v drugi vrsti poročanega govora:

(3 točke)

21. Preberite izpisano poved in rešite nalogi.

S sepijo narejeno risbo hrani Mestni muzej Radovljica.

- a) Poved bi bila za naslovnika razumljivejša, če bi jo razširili v dvostavčno. Pretvorite podčrtani del povedi v odvisni stavek in celotno poved zapišite na črto. Odvisni stavek poimenujte.

Pretvorba: _____

Vrsta odvisnika: _____

- b) V katerem glagolskem načinu je izpisana poved? Podčrtajte ustrezno možnost in svoj odgovor utemeljite, tako da tvorite sopomensko poved v drugem načinu.

Izpisana poved je zapisana v t v o r n i k u / t r p n i k u .

Sopomenska poved v drugem načinu:

(6 točk)

22. Avtor izhodiščnega besedila v četrtem odstavku izrazi svoje presenečenje ob zadetkih gesla Linhart.

a) Zakaj je bil presenečen ob teh zadetkih? Dopolnite priredno zloženo poved z ustreznim stavkom. Upoštevajte tudi pravila o rabi ločil.

zato je bil zelo presenečen.

b) Nastalo poved pretvorite v sopomensko podredno zloženo poved in jo zapišite na črto.

(4 točke)

23. Ali so v spodnji povedi vejice postavljene pravilno? Obkrožite DA ali NE in svojo izbiro utemeljite, tako da grafično predstavite stavčno sestavo (S-strukturo) povedi.

Čeprav sem imel v načrtu nekaj drugega, sem sklenil najprej preveriti, ali v Avstrijski nacionalni knjižnici na Dunaju res ni zbirke portretov znanih Kranjcev, ki jo je cesarjevi knjižnici izročil baron Jožef Kalasanc Erberg iz Dola pri Ljubljani.

DA

NE

Grafični prikaz stavčne sestave povedi (S-struktura):

(3 točke)

24. Ugotovite načine navezovanja med zadnjimi tremi povedmi pod fotografijo na novo odkrite Linhartove podobe. Ponovljena predmetnost v dopolnjevalnih povedih se nanaša na besedo *risba*. Iz povedi izpišite vse besede, ki se navezujejo nanjo, in poimenujte način navezovanja.

Izpis besed

Način navezovanja

(6 točk)

25. V izhodiščnem besedilu se avtor tudi razodeva.

- a) Ob primerih iz besedila poimenujte slogovno zaznamovane prvine, ki jih je pisec uporabil. Izbirajte med naslednjimi slogovnimi prvinami: metafora, vzklik, retorično vprašanje, nagovor, zaznamovan besedni red, metonimija, parafraza, čustveno zaznamovana beseda ali besedna zveza.

Primer iz izhodiščnega besedila	Poimenovanje slogovno zaznamovane prvine
Bilo je v nedeljo popoldne, 7. februarja letos ...	
Kdo bi pričakoval, da bomo 215 let od Linhartove smrti spoznali njegov obraz?	
Lahko si mislite, da je bilo moje presenečenje veliko.	
biti velikopotezen, privoščiti si, na veliko	

- b) Kaj je želel avtor doseči s slogovno zaznamovanimi prvinami? Odgovor zapišite na črto.

(5 točk)

26. Predstavljajte si, da ste kustos/kustosinja Narodne galerije v Ljubljani. Pripravili ste razstavo portretov treh slovenskih besednih umetnikov. Še posebej ste veseli, da boste javnosti poleg že znanih podob lahko predstavili tudi do sedaj neznani Linhartov portret. Tvorite javno vabilo na razstavo portretov. Da bi na razstavo privabili čim več obiskovalcev, v njem na kratko predstavite značilnosti na novo odkritega Linhartovega portreta in njegov pomen. Besedilo naj obsega od 80 do 100 besed. Predlagamo, da besede na koncu preštejete in število vpišete v okence na strani 16.

(21 točků)

[illegible]

Število besed: